

PLÁN ČINNOSTI ÚSTAVU PRO ROK 2008

Úvod

**Část 1 – ÚSEK ZKOUMÁNÍ TOTALITNÍCH REŽIMŮ
A EDIČNÍ ČINNOSTI**

Část 2 – ÚSEK EKONOMIKY, PROVOZU A INFORMATIKY

Část 3 – KANCELÁŘ ÚSTAVU

Úvod

Dne 1. února 2008 vyvrcholilo šestiměsíční přípravné období a došlo k naplnění zákona č. 181/2007 Sb. o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů, kdy obě nově vzniklé instituce převzaly zaměstnance pracující až dosud v rámci Ministerstvem vnitra, Ministerstva obrany a Úřadu pro zahraniční styky a informace. Převzetím movitého a nemovitého majetku od všech zainteresovaných subjektů byl završen úkol zmocněnce vlády ČR, prozatímního ředitele Archivu bezpečnostních složek a ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů (dále jen Ústav), včetně zajištění veškerých podmínek pro řádné plnění povinností v rámci kapitoly státního rozpočtu č. 355.

Vedení Ústavu mohlo přistoupit k přípravě návrhu plánu práce Ústavu na rok 2008 až v průběhu února a začátkem března 2008 po jmenování vedoucích funkcionářů Ústavu a zahájení nábory nových zaměstnanců, resp. po jejich poměrně komplikovaném přechodu z Archivu bezpečnostních složek. Nejprve bylo nutné v rámci oddělení a odborů zjistit odborné kapacity a pak na úrovni vedení Ústavu stanovit priority, pochopitelně vycházející ze zákonem stanovených povinností a úkolů. Definitivní podoba některých projektů – zejména oddělení pro zkoumání doby nesvobody – bude ještě upřesněna v závislosti na reakci Ministerstva financí o možnosti jeho personální posílení, resp. vybudování.

Struktura návrhu plánu práce pro rok 2008 vychází z organizační podoby Ústavu, tj. z jeho dvou úseků – Úseku zkoumání totalitních režimů a ediční činnosti a Úseku pro ekonomiku, provoz a informační technologie.

Priority úseku zkoumání totalitních režimů a ediční činnosti jsou v kontextu úkolů ze zákona stanoveny následovně: 1) Mnichovská konference a její dopady (1938), 2) Příčiny a způsob likvidace demokratického režimu (1948), 3) KSČ a bezpečnostní aparát za Pražského jara a okupace (1968), 4) Činnost K231 a reakce komunistického režimu (1968), 5) Formy odporu proti komunistického režimu (včetně III. odboje), 6) Spolupráce StB se sovětskými bezpečnostními složkami.

Odbor zkoumání totalitních režimů jako výkonná složka Ústavu zajišťuje zkoumání a nestranné hodnocení období nesvobody a komunistické totalitní moci, antidemokratické a zločinné činnosti orgánů státu, zejména jeho bezpečnostních složek, Komunistické strany Československa a organizací založených na její ideologii. Na základě výsledků svého

zkoumání bude odbor zpracovávat obsahovou stránku odborných výstupů Ústavu ve všech formách, včetně webové stránky.

Odbor ediční je výkonnou složkou Ústavu, která realizuje publikační a ediční činnost ve všech formách, zejména pak periodických publikací *Paměť a dějiny* a *Securitas Imperii*, zajišťuje pořádání výstav, seminářů, odborných konferencí a diskusí.

Odbor ekonomiky a provozu je výkonnou složkou Ústavu, jež nemá činnosti plánované, neboť své úkoly plní na základě platných právních norem a vnitřních předpisů. Součástí rozpočtové kapitoly 355 Ústavu je Archiv bezpečnostních složek, samostatná účetní jednotka, která je přímo řízená Ústavem.

Odbor informatiky a digitalizace zajišťuje provoz a rozvoj informačních a komunikačních systémů, digitalizaci archivních dokumentů a vytváření elektronických evidencí. Část úkolů přímo souvisí s činností ostatních součástí Ústavu a Archivu a vytváří prostor pro spolupráci s dalšími institucemi.

Nejdůležitější úkoly odboru vycházejí z projektu Otevřená minulost, jehož realizace začala na Ministerstvu vnitra ČR. Cílem je vytvoření podmínek pro zpracování a studium archivních dokumentů o činnosti bezpečnostních složek z doby nesvobody. Vzhledem k rozsahu projektu je pro realizaci nezbytná spolupráce s dalšími institucemi a získání finančních prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie.

Plán činnosti pro rok 2008

Část 1 – ÚSEK ZKOUMÁNÍ TOTALITNÍCH REŽIMŮ A EDIČNÍ ČINNOSTI

Úvod

Část A – Odbor zkoumání totalitních režimů

Část B – Odbor ediční

Úvod

Záměry a úkoly Úseku zkoumání totalitních režimů a ediční činnosti

Dlouhodobé záměry činnosti ÚSTR jsou stanoveny zákonem 181/2007 Sb.:

- zkoumání a nestranné hodnocení doby nesvobody a komunistické totalitní moci
- zkoumání antidemokratické a zločinné činnosti orgánů státu, zejména jeho bezpečnostních složek
- zkoumání zločinné činnosti Komunistické strany Československa i organizací založených na její ideologii
- analýza příčin a způsobu likvidace demokratického režimu
- dokumentace nacistických a komunistických zločinů
- dokumentace účasti osob na podpoře a odporu proti komunistické totalitní moci doma i v zahraničí
- zveřejňování informací, vydávání a šíření publikací
- pořádání výstav, seminářů, odborných konferencí a diskusí

Zkoumání je zaměřeno na dobu nesvobody (30. září 1938 – 4. května 1945) a období komunistické totalitní moci (25. únor 1948 – 29. prosinec 1989 a dobu předcházející, v níž probíhaly děje týkající se příprav k totalitnímu uchopení moci KSČ).

A) Doba nesvobody

Dlouhodobý výzkumný záměr se bude týkat období:

1) Říjen 1938 – březen 1939

Zejména se pozornost soustředí na dosud méně probádaná témata – pronikání totalitních prvků do politického a veřejného života, vytváření represivních mechanismů a odporu vůči těmto tendencím, dopad Mnichovské dohody a zániku Československa na společnost.

2) Tzv. Protektorát Čechy a Morava

Politické represe v době nacistické okupace, včetně podílu orgánů protektorátní moci a aktivní odpor vůči okupaci napříč všemi politickými proudy. Kromě fenoménu kolaborace

s okupačním režimem bude věnována pozornost komunistickému hnutí doma i v zahraničí a jeho přípravám k převzetí moci.

3) Personální, metodická a ideová provázanost nacistického a komunistického režimu – přebírání represivních a bezpečnostních metod, využívání agenturních sítí, práce s kompromitujícími materiály.

Hlavní pozornost bude v roce 2008 věnována tématu Mnichovská konference a její dopady (1938). Další badatelské projekty k době nesvobody budou konkrétně formulovány až po personálním vybudování oddělení zkoumání doby nesvobody.

B) Období komunistické totalitní moci

Pro úsek zkoumání totalitních režimů a ediční činnosti jsou pro rok 2008 stanoveny priority výzkumu a výstupů reflektujících výročí významných historických událostí v letošním roce souvisejících s dobou nesvobody a obdobím komunistické totalitní moci:

1. Příčiny a způsob likvidace demokratického režimu (1948)
2. KSČ a bezpečnostní aparát za Pražského jara a okupace (1968)
3. Činnost K231 a reakce komunistického režimu (1968)
4. Formy odporu proti komunistického režimu (včetně III. odboje)
5. Spolupráce StB se sovětskými bezpečnostními složkami

Hlavní dlouhodobým úkolem je *výzkum vývoje organizační struktury a činnosti Komunistické strany Československa*, která sehrála zásadní roli v československých dějinách 20. století a nese zodpovědnost za likvidaci demokratického režimu, za spáchané zločiny a represe vůči občanům. Rekonstrukce personálního obsazení aparátu KSČ a jeho zveřejnění umožní stanovit konkrétní zodpovědnost politických činitelů všech úrovní. Prioritními výstupy jak tohoto, tak ostatních projektů budou encyklopedické publikace, edice, monografie a výstavy.

S činností KSČ významně souvisí *období Pražského jara a okupace Československa vojsky Varšavského paktu v roce 1968*. Zde chceme upřít pozornost na dosud málo prezentovaná fakta o nekomunistických kořenech pokusu o demokratizaci komunistického systému, činnost bezpečnostního aparátu v tomto období a oběti okupačních vojsk v roce 1968.

V souvislosti s tímto obdobím budeme prezentovat veřejnosti *založení a činnost K231*, jeho úsilí o odkrytí zločinů komunismu a o oživení občanské společnosti.

Dalším dlouhodobým úkolem je zkoumání *činnosti represivních složek totalitního režimu*, především bezpečnostního aparátu Ministerstva vnitra, vůči skutečným i domnělým odpůrcům komunistického režimu. Jedním z hlavních výstupů bude bibliografický slovník vedení tohoto rezortu.

Role Ministerstva spravedlnosti a jemu podřízených justičních složek v letech 1948 až 1960, které byly nástrojem uplatňování třídního boje a po Státní bezpečnosti jedním z pilířů totalitního režimu, je dalším předmětem zkoumání. Dodnes jsou známy spíše oběti komunistické justice, ne personální složení soudů a prokuratur, či konkrétní činitelé justice, kteří nesou osobní zodpovědnost nejen za oběti, ale i za likvidaci právního státu, devastaci právního vědomí a svědomí v Československu.

S předcházejícím úkolem úzce souvisí projekt zaměřený na *zkoumání problematiky vězenvství* v letech 1938 až 1989. Pro oba totalitní režimy bylo vězenvství nedílnou součástí represe vůči obyvatelstvu. Tento projekt zahrnuje také dokumentaci životních osudů politických vězňů.

I s ohledem na současný stav diskuse v české společnosti je aktuální prioritou *výzkum odboje a odporu* proti komunistickému režimu. Zásadním úkolem bude analýza základních projevů a forem odporu skupin i jednotlivců, jejich motivace a výsledky. Ve spolupráci s Archivem bezpečnostních složek bude pozornost zaměřena i na činnost Státní bezpečnosti vůči těmto osobám. V encyklopedii třetího odboje i v jednotlivých monografiích budou představena jména a osudy často zapomenutých a neznámých jednotlivců, kteří se stali spolu se svými rodinami obětmi kruté represe komunistického režimu.

Pracovníci úseku budou moci využít toho, že Archiv bezpečnostních složek na základě zákona převzal archiválie a dokumenty komunistických bezpečnostních složek z let 1945–1990, nově i archivní materiály z provenience hlavní správy rozvědky (I. správa SNB) i jejich předchůdců a zpravodajské správy generálního štábu ČSLA. Ústav má jedinečnou možnost systematicky a důsledně odhalovat činnost těchto složek na území Československa i v zahraničí, v rámci tzv. vývozu komunismu do třetího světa, či při infiltraci a subverzi demokratického Západu. Zároveň se budeme zabývat jejich aktivitami realizovanými na popud či ve spolupráci se sovětskou Státní bezpečností (KGB), která satelitní složky koordinovala a řídila. Výstupem zkoumání této problematiky bude vydávání edice dokumentů o této spolupráci do roku 1968 a mezinárodní konference v listopadu 2008 v Praze.

Jedinečnost postavení Ústavu je zřejmá i v oblasti dokumentace zločinů nacismu a komunismu, tj. v systematickém, důsledném a úplném mapování činnosti jednotlivých represivních složek totalitních režimů, jejich konkrétních aktivit včetně rekonstrukce personálního obsazení. Dalším úkolem dokumentace je systematické zpracování osudů obětí obou totalitních režimů (např. zveřejnění veškerých relevantních údajů včetně fotografií popravených na webové stránce). Oddělení dokumentace bude v této oblasti úzce spolupracovat s oddělením rozvoje evidencí odboru informatiky za účelem vytváření informačních systémů a evidencí, jejichž využívání výrazně ovlivní efektivitu a kvalitu zkoumání.

Zaměstnanci ÚSTR budou na základě dohody s vedením ABS pomáhat při řešení úkolů Archivu bezpečnostních složek, minimálně formou textů do Sborníku Archivu bezpečnostních složek (např. o agenturně-operativní činnosti Státní bezpečnosti, registraci svazkové agendy a operativní evidenci atd.).

V neposlední řadě je důležitým úkolem úseku spolupráce s partnerskými institucemi v zahraničí. Ve stadiu příprav je znění dohody o vzájemné spolupráci s Úřadem spolkové zmocněnkyně pro materiály Státní bezpečnosti bývalé NDR v Berlíně a s Institutem paměti národa v Polsku. Další dohoda se připravuje s obdobnými institucemi na Slovensku, v Maďarsku a Rumunsku.

Přehled dlouhodobých úkolů

a) Komunistická strana

- organizace, personální složení
- vedení a strana v regionu
- řízení represivních složek státu
- kontrola společnosti
- řízení a využívání satelitních politických stran
- komunistická ideologie a mezinárodní komunismus

b) Represivní složky totalitního režimu

Státní bezpečnost

- organizační vývoj a personální obsazení
- plnění linie strany v centrále a v regionech
- agenturní síť v Československu a v zahraničí

- rozvědka a spolupráce se službami ostatních komunistických států
- operativní činnost StB a organizace represe
- sovětští poradci

Pohraniční stráž

- organizace, činnost, personální složení
- součinnost s dalšími útvary
- zpravodajská činnost, pomocníci PS

Československá lidová armáda

- organizace a personální složení vojenské zpravodajské služby
- činnost vojenské rozvědky
- spolupráce v rámci Varšavského paktu
- perzekuce v armádě
- represivní role armády

Justice

- organizace a personální složení soudů a prokuratury
- procesy a boj proti třídnímu a vnitřnímu nepříteli

Lidové milice

- organizace a vazby na komunistickou stranu
- personální, sociální a kádrový vývoj
- akce Lidových milic

c) Oběti, odboj a odpor

- dokumentace obětí, zvláště usmrcených osob (umučených, nezvěstných)
- zkoumání a dokumentace odboje a odporu (chronologicky)
- důsledky perzekuce a rehabilitace obětí

Plán činnosti pro rok 2008

Část 1 - ÚSEK ZKOUMÁNÍ TOTALITNÍCH REŽIMŮ A EDIČNÍ ČINNOSTI

Část A – Odbor zkoumání totalitních režimů

Hlavní a další úkoly

Dlouhodobé úkoly jsou v rámci odboru realizovány formou badatelských a vzdělávacích projektů, na nichž spolupracují zaměstnanci příslušných oddělení. Při realizaci konkrétních výstupů Odbor zkoumání totalitních režimů úzce spolupracuje s Odborem edičním a dalšími pracovišti Ústavu pro studium totalitních režimů. Vedením úseku zkoumání totalitních režimů a ediční činnosti byly pro rok 2008 navrženy základní tematické priority výzkumu a druhy výstupů, které se budou zkoumat v širším tematickém kontextu a v rámci dlouhodobých badatelských a vzdělávacích projektů.

Odbor je garantem historického výzkumu v Ústavu pro studium totalitních režimů. Oddělení zkoumání doby nesvobody a oddělení komunistické totalitní moci zajišťuje formou dlouhodobých badatelských projektů historický výzkum vymezených historických období a podílí se na přípravě vzdělávacích projektů. Oddělení dokumentace mapuje pamětníky zkoumaných historických témat, připravuje podklady ke vzdělávacím akcím pro školy a veřejnost a podílí se na odborné přípravě výstavních projektů. Dále buduje sbírku fotografií a dokumentů pro účely výstav a vzdělávání.

Badatelské projekty oddělení zkoumání doby nesvobody budou konkrétně stanoveny po přijetí zaměstnanců. Dlouhodobý výzkumný záměr k období tzv. druhé republiky (říjen 1938 – březen 1939) bude orientován na dosud neprobádaná témata tohoto nepříliš pozitivního období českých dějin. Pozornost bude soustředěna především na pronikání totalitních prvků do politického i veřejného života Česko-Slovenska. Předmětem výzkumu bude jak vytváření represivních mechanismů, které měly sloužit k potlačování skutečné i domnělé opozice (pracovní tábory pro „nepřízpůsobivé jedince“ a podobně), tak omezování demokratických práv občanů tzv. druhé republiky (fungování cenzury). Bude též zkoumán odpor vůči těmto totalitním tendencím. V dlouhodobějším horizontu se bude v souvislosti s Mnichovskou dohodou a zánikem Československa v září 1938 zkoumat, nakolik tyto události způsobily později náklonnost části české společnosti pro Sovětský svaz a komunistické myšlenky.

Výzkum dějin tzv. Protektorátu Čechy a Morava neboli doby nesvobody bude orientován na dvě hlavní oblasti bádání – jednak na politickou represi v době nacistické okupace, jednak na aktivní odpor vůči této okupaci. V oblasti represe bude pozornost soustředěna na studium nacistického represivního systému v protektorátu, na popis jeho hlavních nástrojů a institucí (gestapo, SD, Abwehr, Ordnungspolizei aj.) a mechanismus jeho každodenního fungování včetně spolupráce s protektorátními institucemi. V rámci výzkumu

aktivního odporu bude zkoumán jak protinacistický odboj na domácím území, tak odboj v zahraničí, zejména pak děje týkající se příprav k totalitnímu uchopení moci KSČ. Zvláštní pozornost bude věnována českým obětem nacismu, jejichž počet nebyl dosud přesně stanoven. Stranou pozornosti nezůstane ani fenomén kolaborace s okupačním režimem, poválečné osudy účastníků domácího a zahraničního odboje a provázanost obou totalitních režimů.

1. Badatelské projekty

Badatelské projekty jsou zaměřeny na odborný archivní a historický výzkum závažných tematických okruhů. Jsou navrženy s konkrétními prioritními výstupy, mezi něž patří synteticky laděné monografie, encyklopedické publikace a výstavy. Kromě toho se vždy předpokládá vydání přípravných pracovních studií a edic archivních dokumentů. Všechny badatelské projekty budou prezentovány na webových stránkách Ústavu a postupně doplňovány o ukázky archivních dokumentů, elektronické studie, personální přehledy a fotografie. Po personálním obsazení oddělení zkoumání doby nesvobody budou doplněny samostatné badatelské projekty pro uvedené historické období. Období doby nesvobody je současně již zkoumáno v rámci několika badatelských a vzdělávacích projektů, jejichž zaměření zahrnuje celé období let 1938–1989. Přehled badatelských projektů uvádí stručné zaměření, strukturu, dlouhodobé výstupy a konkrétní výstupy v roce 2008.

1.1 Vývoj a organizační struktura Komunistické strany Československa

Koordinátoři projektu: Mgr. Lukáš Cvrček a Mgr. Vítězslav Sommer

Jednou z priorit odboru zkoumání totalitních režimů je výzkum Komunistické strany Československa, která sehrála zásadní roli v československých dějinách 20. století. Zároveň nelze pominout výsledky dosavadního bádání, na které chceme navázat a současně spolupracovat na tomto projektu s dalšími institucemi i jednotlivci. Výzkum bude mít několik základních rovin:

- 1) vývoj KSČ v letech 1938–1989 s důrazem na úlohu volených orgánů nejen ve vedení strany, ale zejména po roce 1948 i v regionálních strukturách
- 2) osudy členů vybraných vedoucích orgánů KSČ v letech 1921–1989
- 3) proměny organizační struktury a role aparátu KSČ
- 4) definování místa KSČ ve struktuře mezinárodního komunistického hnutí

5) ideologické stránky komunismu – v centru zájmu bude výzkum politických a společenských koncepcí z hlediska jejich původu, prosazení a akceptace (zásadní je otázka „původnosti“ československého komunismu a míra jeho sovětizace, problematika případných československých modifikací sovětských konceptů)

Hlavními dlouhodobými výstupy jsou biografický slovník vedení KSČ, personální přehled regionálního aparátu KSČ, kritická edice dokumentů k mezinárodním vztahům KSČ a výstava o vedení KSČ.

Konkrétní výstupy pro rok 2008:

- 1) odborné studie a edice dokumentů (*Paměť a dějiny, Securitas Imperii*)
- 2) personální přehled vedení KSČ 1921–1989 (webová prezentace projektu)
- 3) personální přehled aparátu KSČ 1951–1989 (webová prezentace projektu)
- 4) vystoupení na konferenci *KSČ a sociální demokracie v roce 1948*, Brno, červen 2008

1.2 Bezpečnostní aparát Ministerstva vnitra (Ministerstva národní bezpečnosti)

Koordinátoři projektu: PhDr. Petr Blažek, PhDr. Prokop Tomek a PhDr. Tomáš Vilímek

Bádání o dějinách bezpečnostního aparátu Ministerstva vnitra (Ministerstva národní bezpečnosti) je jednou z hlavních priorit dlouhodobého výzkumného záměru Odboru zkoumání totalitních režimů. Bezpečnostní aparát byl jednou ze základních represivních opor komunistického režimu v Československu a ovlivnil životní osudy statisíců osob. Výzkum bude mít několik základních rovin.

První úroveň se dotýká dějin samotného represivního aparátu a zahrnuje následující tematické okruhy:

1. proměny organizační struktury ministerstva vnitra (ministerstva národní bezpečnosti) a jeho bezpečnostního aparátu v letech 1948–1989
2. mocenské způsoby rozhodování a předávání pokynů, rozkazů a nařízení
3. personální skladba i životní osudy hlavních představitelů Ministerstva vnitra (národní bezpečnosti)
4. podíl silového ministerstva na přelomových událostech dějin Československa ve dvacátém století

Druhá úroveň vyplývá z činnosti bezpečnostního aparátu vůči skutečným i domnělým odpůrcům komunistického režimu. Zahrnuje následující tématické okruhy:

1. represe vůči vlastnímu obyvatelstvu
2. podíl vedení MV a MNB, jednotlivých osob i skupin na násilí a teroru let padesátých i na nezákonných postupech proti lidem, kteří se neztotožňovali s porušováním základních lidských práv a svobod v letech pozdějších

Souvisejícím tématem je také role bezpečnostního aparátu při každodenním ovlivňování života obyvatel v Československu v letech 1948–1989. Důležitou součástí výzkumu je i archivní výzkum dosud nepřístupných archivních fondů, zejména z provenience Státní bezpečnosti uložených v Archivu bezpečnostních složek.

Hlavními dlouhodobými výstupy jsou biografický slovník vedení Ministerstva vnitra (Ministerstva národní bezpečnosti), edice dokumentů o kádrové politice Sboru národní bezpečnosti, kritická edice smluv československého Ministerstva vnitra s bezpečnostními aparáty jiných socialistických států a personální přehled vyšetřovatelů Státní bezpečnosti při přípravě politických procesů v zakladatelském období komunistického režimu v Československu.

Konkrétní výstupy projektu pro rok 2008

- 1) odborné monografie a edice dokumentů
- 2) odborné studie a edice dokumentů (*Paměť a dějiny, Securitas Imperii*)
- 3) vystoupení na konferenci (KGB, Praha, listopad 2008)
- 4) webová prezentace projektu
 - Biografický přehled vedení MV a MNB v letech 1951–1989
 - Únor 1948 v regionech. Ukázky archivních dokumentů z provenience bezpečnostního aparátu
 - Ukázky archivních dokumentů ke spolupráci KGB a StB
 - Komentovaný svazek tajného spolupracovníka StB, který byl v osmdesátých let využíván KGB (webová prezentace projektu)
- 5) cyklus odborných přednášek
 - *Totalitní a autoritativní režimy v Československu 1938–1989*. Cyklus přednášek historiků (letní semestr 2008, ÚČD FF UK)
 - veřejné semináře odboru zkoumání totalitních režimů

1.3 „Třídní justice“ 1948–1960

Koordinátor projektu: Mgr. Tomáš Bursík

Projekt je věnován roli Ministerstva spravedlnosti a jemu podřízeným justičním složkám v období budování komunistického režimu a jeho upevňování. Právo se po únoru 1948 stalo v nejširším slova smyslu nástrojem uplatňování třídního boje a jedním z pilířů nově budovaného „lidově demokratického“ státu. Bylo redukováno na provádění rozhodnutí Komunistické strany Československa.

Výzkum bude mít několik základních rovin:

1. mechanismy rychlé proměny soudní moci v závislého vykonavatele rozhodnutí představitelů komunistické strany
2. organizační struktura soudnictví a prokuratur po únoru 1948
3. personální obsazení a proměna justice a vztah ke KSČ
4. politická perzekuce soudců, prokurátorů a dalších zaměstnanců justice po únoru roku 1948

Hlavním dlouhodobým výstupem bude encyklopedický slovník „třídní justice“, kritická edice dokumentů k rozhodovacím procesům v justici ve vymezeném období a výstava o dějinách Státního soudu a Státní prokuratury v letech 1948–1952.

Konkrétní výstupy projektu pro rok 2008

- 1) odborná monografie
- 2) odborné studie a edice dokumentů (*Paměť a dějiny, Securitas Imperii*)
- 3) biografický přehled představitelů „třídní justice“ 1948-1952 (webová prezentace projektu)

1.4 Pražské jaro a okupace, nekomunistické tradice a bezpečnostní aparát

Koordinátoři projektu: Petr Blažek, Milan Bárta, Lukáš Cvrček, Vítězslav Sommer

Tématům z období Pražského jara je v české historiografii tradičně věnována velká pozornost. Odbor zkoumání komunistické moci se chce zaměřit na doposud málo zkoumané tradice a události konce šedesátých let. Výzkum bude mít několik základních rovin:

1. nekomunistické kořeny a tradice Pražského jara
2. oběti okupačních vojsk na československém území v roce 1968
3. bezpečnostní aparát Ministerstva vnitra

Přestože Pražské jaro trvalo pouze několik měsíců, sehrály při oživení občanské společnosti velmi významnou roli nově založené (nebo obnovené) organizace a sdružení: K 231, Klub angažovaných nestraníků, Svaz lokomotivních čet a Přípravný výbor pro znovuoobnovení činnosti sociální demokracie. Také role bezpečnostního aparátu v roce 1968 nebyla doposud předmětem podrobného archivního výzkumu. Přestože se i zde objevovaly reformní proudy a řada jedinců se netajila svým souhlasem s polednovým vývojem, mnozí pracovníci Ministerstva vnitra se s vývojem společnosti na jaře 1968 neztotožňovali. Nepopsána také zůstává samotná činnost bezpečnostního aparátu a jeho spolupráce s podobně zaměřenými institucemi ve východním bloku, zejména se sovětskou stranou. Významným předmětem výzkumu jsou oběti srpnové okupace.

Hlavními dlouhodobými výstupy jsou mezinárodní konference o Pražském jaru a bezpečnostním aparátu, výstava a seminář o dějinách K 231, kritická edice dokumentů z provenience bezpečnostního aparátu, slovník obětí okupace roku 1968 a veřejná výstava ke stejnému tématu.

Konkrétní navržené výstupy pro rok 2008

1) odborné monografie a edice dokumentů

2) odborné studie a edice dokumentů (*Paměť a dějiny, Securitas Imperii*)

3) Vystoupení na konferenci (Pražské jaro, bezpečnostní aparát a propaganda, Praha, září 2008)

4) výstavy a katalogy:

- „*Aby se to už neopakovalo*“. Výstava o dějinách K 231 – Sdružení bývalých politických vězňů

Vernisáž: 30. března 2008, Žofín, slavnostní setkání k 40. výročí vzniku K 231

- *Oběti okupačních vojsk v roce 1968*

Vernisáž: Václavské náměstí, 21. srpen 1968 (součástí rozsáhlejších akcí, které připravuje Národní muzeum)

- *Živá pochodeň. Jan Palach*

Termín: 14. leden 2009 – 1. března 2009, vernisáž 14. leden 2009

Organizátor výstavy: Národní muzeum ve spolupráci s Ústavem pro studium totalitních režimů a Studentskou radou FF UK

5) Nekomunistické tradice Pražského jara (webová prezentace projektu)

6) Oběti srpnové okupace (webová prezentace projektu)

1.5 Vězeňství v českých zemích 1938–1989

Koordinátor: Mgr. Tomáš Bursík

Nacistický i komunistický režim v Československu nazíral na vězeňství jako na nedílnou součást represivních prostředků vůči vlastnímu obyvatelstvu. Pobytem ve vězení byli trestáni lidé z důvodů rasových rozdílů, třídní příslušnosti, názorové odlišnosti, jiného sociálního postavení, náboženského přesvědčení apod. Byly kriminalizovány a politizovány běžné společenské vztahy a jednání. Jedním ze základních úkolů Ústavu pro studium totalitních režimů je zkoumat činnost represivních orgánů, kam vězeňský systém v době existence totalitních režimů na území bývalého Československa patřil.

Výzkum bude mít několik základních rovin:

1. organizační struktura a personální obsazení vězeňských institucí na území bývalého Československa
2. institucionální proměny a rozhodovací procesy mezi vězeňskými institucemi a silovými resorty
3. represivní politika vládnoucích složek a vězeňský systém
4. životní osudy politických vězňů ve vymezeném období

Hlavními dlouhodobými výstupy jsou encyklopedie vězeňských zařízení na území bývalého Československa v letech 1938–1989, monografie o postavení politického vězně v „normalizačním“ Československu a výstava o vězeňském systému ve vymezeném období.

Konkrétní navržené výstupy pro rok 2008

- 1) odborné monografie a edice dokumentů
- 2) odborné studie a edice dokumentů (*Paměť a dějiny, Securitas Imperii*)
- 3) představení vězeňských zařízení na území bývalého Československa v letech 1938–1989 (webová prezentace projektu)

1.6 Odboj a odpor proti komunistickému režimu 1948–1989

Koordinátoři: Mgr. Tomáš Bursík a PhDr. Prokop Tomek

Problematika odboje a odporu proti komunistické moci je jednou ze základních priorit výzkumu Odboru zkoumání totalitních režimů pro historické období 1948–1989. Hlavním záměrem je představit základní projevy a formy odporu skupin i jednotlivců proti komunistickému režimu, jejich motivace a výsledky.

Výzkum bude mít několik základních rovin:

1. typologie odboje a odporu proti komunistickému režimu v letech 1948–1956
2. životní osudy významných osobností protikomunistického odporu a odboje v letech 1948–1956
3. typologie projevů opozice a odporu v letech 1956–1989
4. životní osudy významných osobností opozice a odporu v letech 1956–1989

Pozornost bude vždy zaměřena na činnost Státní bezpečnosti proti oponentům komunistického režimu. V rámci projektu bude proveden rozsáhlý archivní výzkum s využitím fondů Archivu bezpečnostních složek.

Na jaře 2009 uspořádá Ústav mezinárodní konferenci na téma odboje a odporu proti totalitním režimům v Evropě. Příprava konference bude probíhat již v roce 2008.

Hlavními dlouhodobými výstupy jsou encyklopedie třetího odboje, výstava o kurýrech západních a exilových zpravodajských služeb v letech 1948–1956, kritická edice dokumentů z provenience operativních útvarů StB v „normalizačním období“.

Konkrétní výstupy pro rok 2008

- 1) odborná monografie
- 2) odborné studie a edice dokumentů (*Paměť a dějiny, Securitas Imperii*)
- 3) výstava a katalog *Na frontě studené války – Československo 1948–1956*
Plánovaný termín vernisáže: podzim 2008
- 4) typologie třetího odboje na základě kartotéky MV, akce „48“ (webová prezentace projektu)

2. Vzdělávací projekty

Vzdělávací projekty o dějinách totalitních režimů na území bývalého Československa jsou koncipovány ve dvou úrovních. První typ projektů je zaměřen na odbornou spolupráci se školskými institucemi, zejména středoškolského typu. Mezi konkrétní výstupy školních projektů budou patřit kurzy pro středoškolské učitele dějepisu, příprava pomocných učebnic a příruček pro výuku a odborné přednášky pro studenty. Druhý typ vzdělávacích projektů je směřován k širší veřejnosti a jeho výstupem mají být odborné přednášky, veřejné semináře, konference a festivaly.

2.1 Spolupráce se školními institucemi

Koordinátoři projektu: Mgr. Jaroslav Pinkas a Mgr. Kamil Činátl

Ústav pro studium totalitních režimů si klade za cíl zvýšit povědomost studentů o naší nedávné minulosti. Hlavním úkolem na tomto poli je zprostředkování nových informací novými a účinnými způsoby pedagogům. Záměrem projektu je poskytnout vzdělávacím zařízením, zejména středním a vysokým školám, kvalitní pomoc při výuce nejnovějších dějin. ÚSTR hodlá spolupracovat s institucemi, nevládními organizacemi i iniciativními jedinci z řad pedagogů.

Cílem projektu je využívat nové přístupy ve vzdělávání i v přípravě vzdělávacích podkladů. Projekt chce využívat činnosti historiků ÚSTR, zpracovaných odborných materiálů i zdrojů ABS. Materiály pro výuku by měly být i audiovizuální, využitelné nejen jako zdroj informací. Sloužit by měly také jako metodické pomůcky pro učitele dějepisu při výuce.

Projekt bude zejména věnován školení středoškolských učitelů dějepisu a přípravě výukových materiálů (komentované edice dokumentů z Archivu bezpečnostních složek s metodickými listy a audiovizuální materiály). Některé výstupy z projektu jsou koncipovány jako tištěné publikace. V rozsáhlejší podobě budou také dostupné na webové stránce ÚSTR. Připravují se také letní škola historie pro učitele středních škol a pravidelné semináře pro učitele. Projekt přinese rovněž studentskou soutěž „Zeptej se svých rodičů“.

Konkrétní navržené výstupy pro rok 2008

- 1) letní škola pro učitele dějepisu (srpen 2008)
- 2) semináře pro učitele dějepisu (Praha, září – prosinec 2008)
- 3) učebnice a příručky pro školy

2.2 Historické vzdělávání pro veřejnost

Koordinátor projektu: PhDr. Markéta Doležalová

Jedním z důležitých úkolů Ústavu pro studium totalitních režimů je zveřejňování informací o době nesvobody a o období komunistické totalitní moci. Jednou z forem je pořádání odborných i popularizačních přednášek, seminářů, veřejných diskusí, odborných

konferencí a seminářů. Jejich cílem není jen informovat, ale také vyvolávat diskusi o aktuálních tématech souvisejících s historickým výzkumem.

Dlouhodobým výstupem bude cyklus pravidelných přednášek, filmových projekcí a setkání s pamětníky.

Konkrétní výstupy pro rok 2008

1) cyklus veřejných historických seminářů (budova ÚSTR)

2.3 Film a dějiny totalitních režimů

Koordinátoři projektu: Mgr. Jaroslav Pinkas a PhDr. Petr Kopal

Audiovizuální záznamy jsou důležitými svědky nejen historických událostí, ale také vývoje a stavu společnosti v konkrétním historickém období. V rámci činnosti Ústavu pro studium totalitních režimů jsou o to podstatnější, že provázejí a dokumentují celé 20. století. Jejich využití v rámci činnosti instituce se tedy jeví jako velmi přínosné. Projekt se proto bude soustřeďovat na shromažďování a využívání filmových a televizních záznamů jako vysoce účinných prostředků prezentace historických témat.

V rámci projektu se bude postupně vytvářet sbírka (videotéka) filmových a televizních materiálů pro badatelské, publikační a vzdělávací účely. Tato sbírka bude přístupná nejen pracovníkům ÚSTR, ale i zájemcům ze strany odbornější veřejnosti (jednotlivcům, školám či organizacím). Na základě této kolekce filmových materiálů budou moci být pořádány komentované filmové projekce, tematické cykly přednášek s audiovizuálním přesahem nebo tematické přehlídky zaměřené mimo jiné na reflexi příslušných historických témat ve filmové tvorbě. Vše se snahou oslovit širší veřejnost a zkvalitnit tak míru obecného historického vědomí.

Projekt počítá také s konzultační činností pro zájemce z řad široké veřejnosti i odborných institucí, včetně lektorské pomoci při přípravě školních filmových akcí nebo tematicky zaměřených přehlídek pořádaných různými neziskovými či veřejnoprávními organizacemi. Projekt tedy nebude sloužit pouze k rozšíření badatelských zdrojů v rámci Ústavu pro studium totalitních režimů, ale především k umožnění kvalitní odborné prezentace historických témat pro širší veřejnost.

Dlouhodobým výstupem budou filmové semináře, festivaly a cyklus přednášek pro učitele dějepisu a studenty středních škol. Výsledkem výzkumné roviny projektu bude monografie na téma film a cenzura v komunistickém Československu.

Konkrétní výstupy pro rok 2008

- 1) filmový festival – *Lidská tvář socialismu* (cyklus filmových projekcí pro školy a veřejnost, vystoupení historiků a diskuse s pamětníky, Praha, červen 2008)
- 2) cyklus filmových seminářů (budova ÚSTR)
- 3) cyklus přednášek pro střední školy Film a totalitní režimy v Československu
- 4) vytvoření filmotéky k dějinám totalitních režimů

2.4 Paměť a dějiny totalitních režimů

Koordinátor projektu: Mgr. Adam Hradílek

Orální historie je metodou, která umožňuje zachytit oblasti nepopsané tradiční historickou vědou. Pamětníci představují jedinečný zdroj informací. Projekt je věnován důležitému úkolu: sběru záznamů se svědky minulosti, jejich zpracování a uchovávání.

V rámci projektu budou vytipovány konkrétní skupiny svědků minulosti. Projekt bude zaměřen na následující okruhy pamětníků:

1. příslušníci protikomunistického odboje a odporu
2. oběti komunistického režimu
3. příslušníci a spolupracovníci represivního aparátu komunistického režimu

Rozhovory s pamětníky budou zachycovány moderní audio i vizuální technikou, zpracovány podle ověřených metodologických postupů a využívány k badatelským, publikačním a vzdělávacím účelům. ÚSTR bude na poli orální historie spolupracovat s institucemi, občanskými sdruženími a jednotlivci.

Dlouhodobými výstupy budou sborníky rozhovorů skupin pamětníků. Ukázky výsledku projektu budou prezentovány na webové stránce. V rámci projektu bude vybudována sbírka rozhovorů dostupná pro badatele.

Konkrétní výstupy pro rok 2008:

- 1) publikované rozhovory a články v odborných časopisech (*Paměť a dějiny, Securitas Imperii*)
- 2) vytvoření metodického postupu pro sběr rozhovorů (webová prezentace projektu)
- 3) umístění výsledků projektu se zvukovými a obrazovými přílohami (webová prezentace projektu)

2.5 Výstavní činnost

Koordinátor projektu: PhDr. Prokop Tomek

Ústav pro studium totalitních režimů chce prezentovat výsledky svých výzkumů výstavní činností. Takto je možno prezentovat velké množství dokumentů a obrazových materiálů, které jsou uloženy v Archivu bezpečnostních složek.

Pro účely výstav budou v rámci projektu vyhledávány a zachycovány důležité fotografie a dokumenty. Cílem bude vytvoření sbírky materiálů vhodných k využití při pořádání výstav. Po vytipování nosných témat budou zpracovávány scénáře a ve spolupráci s výzkumnými pracovníky a oddělením výstav a vzdělávání se budou zpracovávat materiály ve formě výstavních panelů. Při přípravě výstav bude Ústav spolupracovat s partnery z muzeí a archivů.

Dlouhodobým výsledkem projektu budou výstavy a katalogy.

Konkrétní výstupy pro rok 2008 (podrobněji představeny u badatelských projektů):

1) výstava a katalog

- Dějiny sdružení bývalých politických vězňů K 231
- Obětí srpnové okupace
- Na frontě studené války
- Živá pochodeň Jan Palach

Výstupy Odboru zkoumání totalitních režimů podle prioritních tematických okruhů a možností ÚSTR pro rok 2008

Následující přehled výstupů podle prioritních tematických okruhů byl sestaven na základě reálných personálních a finančních možností Ústavu. Ostatní tištěné výstupy uvedené v dlouhodobém badatelském záměru navrhujeme vydat v koedici s jinými nakladateli.

1) Únor 1948

- 1) odborné studie a edice dokumentů (*Paměť a dějiny, Securitas Imperii*)
- 2) vystoupení na konferenci (*KSČ a sociální demokracie v roce 1948*, Brno, červen 2008)
- 3) únor 1948 v regionech – ukázky archivních dokumentů z provenience bezpečnostního aparátu (webová prezentace projektu)

2) Pražské jaro a okupace

1) odborné biografie

2) výstavy a katalog

- *Oběti okupačních vojsk v roce 1968*

vernisáž: Václavské náměstí, 21. srpen 2008 (součást rozsáhlejších akcí, které připravuje Národní muzeum)

- *Živé pochodně. Jan Palach a ti druzí* (katalog k výstavě – leden 2009)

3) vystoupení na konferenci

Rok 1968 – konference uspořádaná ve spolupráci s polským Ústavem paměti národa a Filozofickou fakultou UK

4) sborník příspěvků z konference

Rok 1968. Sborník z vědecké konference, 4.–6. září 2008

5) Nekomunistické tradice Pražského jara (webová prezentace projektu)

6) Oběti srpnové okupace (webová prezentace projektu)

3) K 231

1) odborné biografie a edice dokumentů

2) výstavy a katalogy

- „*Aby se to už neopakovalo*“. Výstava o dějinách K 231 – Sdružení bývalých politických vězňů

3) vystoupení na semináři: *K 231. Bývalí političtí vězni v období Pražského jara* – historický seminář, doplnění diskusí s pamětníky – Radovan Procházka a Ota Rambousek, odborní garanti: Petr Blažek a Tomáš Bursík

4) III. odboj

1) odborné studie a edice dokumentů (*Paměť a dějiny, Securitas Imperii*)

2) výstava a katalog

- *Na frontě studené války – Československo 1948–1956*

Plánovaný termín vernisáže: podzim 2008

3) Typologie třetího odboje na základě kartotéky MV, akce „48“ (webová prezentace projektu)

5) *KGB a Československo*

1) vystoupení na konferenci (KGB, Praha, listopad 2008)

2) webová prezentace projektů

- Ukázky archivních dokumentů ke spolupráci KGB a StB (webová prezentace projektu)

- Komentovaný svazek tajného spolupracovníka StB, který byl v osmdesátých let využíván KGB (webová prezentace projektu)

Plán činnosti pro rok 2008

Část 1 - ÚSEK ZKOUMÁNÍ TOTALITNÍCH REŽIMŮ A EDIČNÍ ČINNOSTI

Část B – Odbor ediční

Hlavní a další úkoly

Úkolem Odboru edičního je realizace publikační činnosti, zpracování knižních i periodických publikací ÚSTR, pořádání výstav, seminářů, odborných konferencí a diskusí. Konkrétně to znamená, že vydává čtvrtletník *Paměť a dějiny* a další periodické (*Securitas Imperii*) a neperiodické tisky, především edice dokumentů, vydávané a připravované jako výstupy badatelských a popularizačních záměrů ÚSTR a třetích subjektů nebo ve spolupráci s nimi, zvláště pokud významným způsobem přispívají k naplnění úkolů a priorit stanovených zákonem 181/2007 Sb. Předpokládána je též úzká spolupráce s nejbližším partnerem – Archivem bezpečnostních složek.

Jako jeden z hlavních úkolů si Odbor ediční klade zahájit vydávání mezinárodního historického časopisu v *anglickém jazyce*, specializovaného na studium totalitních režimů ve východní a střední Evropě. Záměr reflektuje absenci podobného periodika v postkomunistických státech. Další stěžejní publikací zajišťovanou Odborem zkoumání totalitních režimů a realizovanou Odborem edičním je encyklopedie *obětí okupace Československa roku 1968*, jež obsáhne 130 biografických hesel obětí vpádu vojsk zemí Varšavské smlouvy a bude doprovázena interaktivní výstavou v srpnu 2008.

Odbor ediční bude laické i odborné veřejnosti zpřístupňovat materiály shromážděné a zpracované oddělením dokumentace. Prioritně se bude zaměřovat na projekty trvalé hodnoty v oblasti vzdělávání s dopadem na širokou veřejnost realizované ve spolupráci s českými i zahraničními partnery. Mezinárodně významnou akcí v roce 2008 bude organizování mezinárodní konference *Aktivity sovětských tajných služeb ve střední a východní Evropě II*, která naváže na konferenci pořádanou v listopadu 2007 ÚPN v Bratislavě. Měla by se uskutečnit ve spolupráci se zahraničními institucemi (např. IPN Polsko, BStU SRN, SAV Slovensko a Harvard University USA) na půdě a za podpory místopředsedy Senátu Parlamentu ČR.

Dalším navrhovaným úkolem je spolupráce na vybudování *digitálního pamětnického archivu*. Jde o rozsáhlý dlouhodobý projekt, který by měl být ojedinělý i v evropském kontextu. Pomocí interaktivního serveru umožníme badatelům i veřejnosti sdílet unikátní záznamy celkem 5000 pamětníků z období druhé světové války a komunistické perzekuce. Do projektu, jehož hlavními garanty jsou Český rozhlas, ÚSTR a o. s. Post Bellum, se celkem

zapojí dvanáct institucí. Projekt komplementárně doplní snahy ÚSTR o digitalizaci písemných archiválií a dokumentů.

Odbor se také začne podílet na organizaci vzdělávacích a zážitkových projektů na středních školách.

Dlouhodobým úkolem je rovněž správa knihovny Ústavu, která slouží především pro vnitřní potřebu a specializuje se na problematiku represe, odboje a odporu, obětí a popisu systému fungování nacistického a komunistického režimu. V průběhu roku 2008 je nezbytné inventarizovat delimitací, nákupem či darem získané sbírky, katalogizovat je a zajišťovat přísun odborné literatury včetně mezinárodních časopisů a denního tisku. Zajistit rešeršní a bibliografické služby v mezinárodním měřítku, přístup pracovníků ÚSTR k mezinárodním databázím knih, časopisů a článků, případně organizovat meziknihovní výpůjční službu v České republice a v zahraničí.

Počet a druh publikací ÚSTR navržených k realizaci Odborem edičním v roce 2008

Publikace	Druh publikace	Periodicita	Počet
periodické	Paměť a dějiny	4 x	4
	Securitas Imperii	2 x	2
neperiodické	edice		8
	monografie		min. 6
	katalogy výstav		min. 4
	učebnice a příručky		3
	rozhovory		1

Výstupy Odboru edičního seřazené podle prioritních tematických okruhů a možností Ústavu pro rok 2008

1) Převzetí moci KSČ (1948)

1.1. Diplomaté proti nacismu a komunismu

(výstava; termín: leden 2009)

Koordinátor: PhDr. Ivana Koutská, Bc. Michal Hroza

Výstava zmapuje případy čs. diplomatů, kteří se odmítli podříditi okupačním úřadům a nepředali zastupitelské úřady, a těch, kteří se odmítli podříditi komunistické vládě po

únoru 1948. Konzul Vladimír Vochoč v Marseille zachránil stovky Židů, velvyslanec Ján Papánek se zasadil o svolání Rady bezpečnosti OSN, aby projednala komunistický převrat v Československu. Projekt výstavy přiblíží vznik Dělnické diplomatické akademie a popíše osudy diplomatů, kteří po roce 1948 byli uvězněni nebo vyhozeni z práce.

1.2 Osudy našich sousedů

(putovní výstava ve školách)

Koordinátor: Bc. Michal Hroza

Soubor výstavy *Osudy našich sousedů*, která proběhla od 23. února do 8. března 2008 v prostorách Písecké brány v Praze, tvoří 23 portrétů a příběhů pamětníků perzekvovaných komunistickým totalitním režimem po únoru 1948. Jako partneři se na jejím vzniku podílely Městská část Praha 6, o. s. Post Bellum a Český rozhlas Rádio Česko. Jako spoluorganizátor byl přizván i ÚSTR. Po ukončení se forma této výstavy změní na *putovní* a v průběhu následujících dvou let bude postupně prezentována na pražských středních a základních školách. V rámci projektu vznikl i sborník výstavy, který bude jako učební pomůcka rozdán všem žákům středních škol, gymnázií, osmých a devátých tříd základních škol v Praze 6. Do instalace výstavy a přípravy její vernisáže na jednotlivých školách budou zapojeni samotní žáci a studenti těchto škol, aby v nich jejich podíl na vzniku výstavy podnítl větší zájem o výstavu a hlubší zájem o dějiny totalitních režimů.

2) Pražské jaro a okupace (1968)

2.1 Film a dějiny: totalita a propaganda 1968: zmařené iluze

(cyklus filmových přehlídek, místo: kino Aero, Světozor, Střelecký ostrov; termín: 10. – 14.6. 2008)

Koordinátor: Mgr. Jaroslav Pinkas a BcA. Vítězslav Jandák

Filmová přehlídka dokumentárních i hraných filmů umožní divákům reflektovat obraz roku 1968 zachycený médii. V rámci přehlídky budou promítnuty dobové dokumenty, současné dokumenty, umělecké reflexe, zahraniční snímky i normalizační snímky. Všechny projekce budou uvedeny odbornými lektory. V rámci projektu bude probíhat promítání ve více sekcích, které budou svou rozdílnou náročností zaměřeny na odlišné cílové skupiny diváků. Součástí festivalu bude dopolední vzdělávací blok určený primárně pro školy, který se bude skládat z přednášky o době vzniku filmového materiálu, komentáře k jednotlivým filmům a samotného promítání několika převážně dokumentárních snímků. Týdeník Respekt

uspořádá v rámci přehlídky diskuzi odborníků na téma propagandistického využití filmu totalitními režimy. Filmová přehlídka bude organizována ve spolupráci s Městskou částí Praha 3, Českou televizí, Národním filmovým archivem, Krátkým filmem, Bontonem, Asociací českých filmových klubů a proběhne v prestižním prostoru artového kina Světozor, které je součástí evropského projektu pro artová kina Europe Cinemas, klubového kina Aero a na Střeleckém ostrově. Projekt bude součástí cyklu filmových přehlídek věnovaných postupně různým tématům souvisejícím s totalitními režimy.

2.2 *Bezpečnostní aparát, propaganda a Pražské jaro*

(odborná konference, místo: FF UK, termín: září 2008)

Koordinátor: Mgr. Kateřina Volná

Mezinárodní konference „Bezpečnostní aparát, propaganda a Pražské jaro“ se bude konat od 7. do 9. září 2008 v Praze. Akce začne vzpomínkovým koncertem věnovaným Ryszardu Siwiczovi, který se na protest proti okupaci Československa upálil v září 1968, čtyři měsíce před Janem Palachem. Během dvou konferenčních dní zazní v šesti odborných panelech příspěvky českých, polských a maďarských historiků, v dalších dvou panelech budou diskutovat pamětníci – a to i ze států, které se na okupaci Československa podílely. Spolupořadatelem akce je Ústav národní paměti (Polsko), Ústav pro dějiny maďarské revoluce 1956 (Maďarsko) a Polský institut (ČR).

2.3 *Oběti okupace 1968*

(výstava; místo: Václavské náměstí, Praha; termín: 21. srpen 2008; součást rozsáhlejších akcí, které připravuje Národní muzeum)

Koordinátor: Bc. Michal Hroza

3) *K 231*

3.1 *„Aby se to už neopakovalo“*

(výstava; místo: Žofín, termín: 30. března 2008)

Výstava o dějinách K 231 – Sdružení bývalých politických vězňů. Autoři koncepce a garance výstavy: Petr Blažek a Tomáš Bursík. Příprava výstavy byla zahájena již před 1. únorem 2008. Předpokládá se její využití jako putovní výstavy v ČR i v zahraničí.

4) Odboj a odpor proti komunistickému režimu

4.1 Represe politických odpůrců komunistického totalitního režimu

(výstava)

Koordinátor: Mgr. Pavel Paleček

V průběhu likvidace demokratického systému, při zachování mnoha jeho formálních náležitostí, riskovala celá řada stranických funkcionářů napříč politickým spektrem své životy, zatímco jiní začali s totalitním režimem spolupracovat a utvářet ho. Výstava připomene vůbec poprvé oběti totality z řad sociálních demokratů (na dobu delší než 10 let bylo odsouzeno přes 250 funkcionářů), lidovců, národních socialistů a připomene také popravu zakládajících členů komunistické strany, kteří teror proti demokratům rozpoutali.

4.2 Hovory o totalitě

(cyklus přednášek spojených s diskuzemi)

Koordinátor: Mgr. Pavel Paleček

Cyklus diskuzí určený odborníkům i veřejnosti moderovaný novináři. Večer se skládá z přednášky odborníka na téma spojené s totalitními režimy, osobní vzpomínky vybraného pamětníka a projevu veřejně známé osobnosti komentující oboje. Diskuze bude moderovaná novináři. Celý cyklus vznikne ve spolupráci s celostátními médii. Důraz musí být kladen i na spolupráci se zahraničními odborníky na zmíněné téma.

4.3 Na frontě studené války – Československo 1948–1956

(výstava; místo: Muzeum hlavního města Prahy; termín: září – listopad 2008)

Koordinátor: PhDr. Prokop Tomek, Bc. Michal Hroza

Tématem výstavy připravené ve spolupráci Odboru edičního s Odborem zkoumání totalitních režimů bude aktivní zpravodajský odboj proti komunistickému totalitnímu režimu organizovaný ze zahraničí, jenž se odehrával na hranicích ČSR s Rakouskem, SRN i NDR. Expozice bude postavena na kriticky vyhodnocených informacích, dokumentech a fotografiích pocházejících z činnosti institucí bývalého komunistického totalitního režimu. Vzhledem k uzavřenosti zahraničních archivů neexistuje jiná možnost, jak toto téma zpracovat. Je však nezbytné získat jako poradce přímé účastníky tohoto odboje.

5) KGB a Československo

5.1. Aktivity sovětských tajných služeb ve střední a východní Evropě, II

(odborná konference; místo: Senát Parlamentu ČR; termín: 19.– 21.11. 2008)

Koordinátor: Mgr. Kateřina Volná

Mezinárodní konference *Aktivity sovětských tajných služeb ve střední a východní Evropě II* se bude konat 19. – 21. listopadu 2008 v Praze. Akce kontinuálně naváže na konferenci o aktivitách KGB, která se konala v listopadu 2007 v Bratislavě. V roce 2009 bude organizátorem BStU v Berlíně. Cílem akce je na základě poznatků získaných domácími i zahraničními odborníky podkrýt činnost sovětských státněbezpečnostních a zpravodajských služeb ve střední a východní Evropě a jejich spolupráci s bezpečnostními složkami dalších komunistických států.

5.2 Sovětské tajné služby v Československu

(minivýstava)

Koordinátor: Bc. Michal Hroza

Výstava bude doprovodnou akcí odborné konference *Aktivity sovětských tajných služeb ve střední a východní Evropě II* pořádané ÚSTR. Umístěna bude v prostorách, kde bude probíhat konference, a to tak, aby byla zároveň přístupná i veřejnosti.

6) Ostatní projekty

6.1 Čs. rozvědka v NATO

(výstava; místo: Praha; termín: listopad 2008)

Koordinátor: PhDr. Ivana Kautská, Radek Schovánek

Výstava a publikace spojená s nově objevenými dokumenty o činnosti československé rozvědky v některých zemích NATO. Lidé, metody, oběti, výsledky. Tato akce výrazným způsobem upozorní nejen na sledovanou problematiku, ale i na existenci ÚSTR v zahraničí, a to jak mezi Čechy žijícími v zahraničí, tak mezi zahraničními specialisty a zájemci o problematiku. Práce spojená s tímto projektem může být použita k námětu na televizní dokument.

6.2 Soutěž o nejlepší diplomovou práci

(soutěž)

Koordinátor: Mgr. Pavel Paleček, Michal Šmíd

Ústav pro studium totalitních režimů vyhlásí soutěž o nejlepší bakalářskou, magisterskou a doktorskou práci s tématem dějin totalitních režimů. Zveřejní na svých internetových stránkách pravidla této soutěže a vytvoří ze svých odborných pracovníků hodnotící komisi. Vítěznou práci bude Ústav publikovat. Cílem je podnítit zájem mladých lidí o studium totalitních režimů, podchytit mladé nadané historiky a obecně mladé lidi se zájmem o toto téma, kterým pak můžeme již cíleně nabízet účast na dalších aktivitách organizovaných Ústavem pro studium totalitních režimů.

6.3 Scholar in Residence Program, 3 až 12 týdnů

(studijní a badatelské pobyty)

Koordinátor: Mgr. Pavel Paleček

ÚSTR a ABS poskytne dle možnosti volné kapacity k práci na výzkumných projektech vycházejících ze zákona badatelům a novinářům ze zahraničí, kteří prokážou svůj zájem o studium totalitních režimů nebo zájem o studium archiválií v držení ABS. Tím se rozumí kancelář, počítač a další nezbytné věci důležité pro úspěšné uskutečnění projektu. Umožní badatelům, aby se intenzivně podíleli na vědeckém životě Ústavu. Program trvá nejméně dva týdny a maximálně tři měsíce. Přednost mají osoby z partnerských institucí a osoby s nejvyšším impaktem své práce jak z hlediska odborného, tak z hlediska informování veřejnosti.

6.4 Nezletilí političtí vězni v Československu

(výstava)

Koordinátor: Mgr. Pavel Paleček, Bc. Michal Hroza

Projekt má za úkol seznámit veřejnost s málo známým faktem, že se komunistický totalitní režim nezdráhal perzekvovat ani nezletilé osoby, a to i v těch případech, kdy se nepodílely na odporu proti němu. Tím porušoval i své vlastní zákony. Výstava bude součástí širšího projektu připomínajícího 50. výročí podpisu Deklarace práv dítěte. Součástí této výstavy musí být i orálně historický projekt, který využije skutečnosti, že většina takto perzekvovaných je díky svému nižšímu věku stále naživu.

6.5 Digitální pamětnický archiv

(e-learning)

Koordinátor: Mgr. Pavel Paleček

Gestory projektu, jenž svým rozsahem patří k největším svého druhu v Evropě a pravděpodobně i ve světě, je Český rozhlas, ÚSTR a o. s. Post Bellum. Pomocí interaktivního serveru budou badatelé i veřejnost dálkově sdílet unikátní záznamy o 5000 pamětnících druhé světové války a komunistické perzekuce, které vznikly a vznikají péčí řady českých i mezinárodních institucí. Projekt může zásadním způsobem ovlivnit diskusi o obou totalitních režimech 20. století, mediální interpretaci totality a zájem mládeže o období komunistické a nacistické vlády. Do projektu se celkem zapojí 12 institucí. Projekt komplementárně doplňuje snahu ÚSTR o digitalizaci písemných pramenů; naši odborníci by zajišťovali i odbornou správu digitálního archivu.

Plán činnosti pro rok 2008

Část 2 - ÚSEK EKONOMIKY, PROVOZU A INFORMATIKY

Úvod

Část A – Odbor ekonomiky a provozu

Část B – Odbor informatiky a digitalizace

Úvod

Záměry a úkoly Úseku ekonomiky, provozu a informatiky

Záměry a úkoly úseku ekonomiky, provozu a informatiky:

- stabilizace chodu ekonomiky, za dodržení hospodárnosti, efektivnosti a účelného vynakládání prostředků státního rozpočtu
- zpracování kalkulací nezbytných výdajů pro rozpočtovou kapitolu 355 z kapitoly Všeobecná pokladní správa, položky Vládní rozpočtová rezerva, o nezbytné výdaje, které nebyly zajištěny v rozpočtech jednotlivých kapitol státního rozpočtu, a to až do výše 50 mil.
- snaha o navýšení rozpočtu kapitoly na rok 2009 a léta 2010–2011 v návrhu rozpočtu a střednědobého výhledu státního rozpočtu
- zajištění bezchybného, efektivního a bezpečného provozu prostředků informačních a komunikačních technologií a jejich rozvoje
- technická realizace a zajištění provozu webu Ústavu a Archivu
- digitalizace archivních dokumentů a jejich zpřístupnění uživatelům (badatelům)
- převod archivních evidenčních pomůcek do elektronické podoby
- vytěžování informací z archivních dokumentů a následná tvorba evidencí podle potřeb ostatních součástí Ústavu a Archivu,
- realizace projektu Otevřená minulost (ve spolupráci s Ministerstvem vnitra ČR,
- spolupráce na projektech s podobnými institucemi a archivy v ČR i v zahraničí s pomocí prostředků z EU

Plán činnosti pro rok 2008

Část 2 - ÚSEK EKONOMIKY, PROVOZU A INFORMATIKY

Část A – Odbor EKONOMIKY A PROVOZU

Hlavní a další úkoly

Prioritou odboru ekonomiky a provozu je stabilizace chodu ekonomiky, za dodržení hospodárnosti, efektivnosti a účelného vynakládání prostředků státního rozpočtu.

Na základě příslibu ministra financí Ing. Miroslava Kalouska (dopisem č.j. 19/79 154/2007 – 191 ze dne 25. září 2007) odbor ekonomiky a provozu prioritně zpracuje kalkulaci nezbytných výdajů pro rozpočtovou kapitolu č. 355 Ústav pro studium totalitních režimů. MF ČR v intencích tohoto příslibu navýší rozpočet kapitoly 355 z kapitoly Všeobecná pokladní správa, položky Vládní rozpočtová rezerva, o nezbytné výdaje, které nejsou zajištěny v rozpočtech jednotlivých kapitol státního rozpočtu. Tyto prostředky budou využity na odstupné, navýšení platů a souvisejících výdajů, na posílení zaměstnanecké základny (oddělení pro výzkum nacistických zločinů (1938–1945), Spisová a skartační skupina a Konzervátorské pracoviště) na přípravu a realizaci technického zhodnocení budovy (izolace oken, zabezpečení funkčnosti vzduchotechnických zařízení v zasedacích místnostech), investičních akcí (nákup rentgenu na kontrolu došlé pošty a zavazadel, vybavení knihovny a prodejny nábytkem/regály).

Další prioritou odboru ekonomiky a provozu bude snaha o navýšení rozpočtu kapitoly na rok 2009 a léta 2010–2011 v návrhu rozpočtu a střednědobého výhledu státního rozpočtu. Finanční prostředky pro 11/12 roku 2008, pro roky 2009 a 2010 byly de facto kapitole 355 přiděleny delimitací finančních prostředků (z kapitoly 314 – MV ČR, kapitoly 307 MO ČR a kapitoly 336 MSp ČR) a jejich výše neodpovídá skutečným potřebám kapitoly 355. Proto bude Ústavem v podkladech pro přípravu návrhu státního rozpočtu na rok 2009 a střednědobého výhledu státního rozpočtu na roky 2010 a 2011 zažádáno MF ČR o navýšení rozpočtu Ústavu tak, aby plnil činnosti stanovené zákonem č. 181/2007 Sb.

Další úkoly odboru ekonomiky a provozu v roce 2008, které vyplývají z vyhlášky MF č. 16/2001 Sb., o způsobu, termínech a rozsahu údajů předkládaných pro hodnocení plnění státního rozpočtu, rozpočtů státních fondů a rozpočtů územních samosprávních celků v platném znění jsou:

Činnost	Termín	Obsah	Pozn.
Transfery	čtvrtletně	finanční výkazy pro hodnocení plnění rozpočtu organizační složky státu a přehled rozpočtových opatření s komentářem	Do dvou dnů po odsouhlasení sumáře kapitoly MF
Transfery	čtvrtletně	podklady k rozvaze organizační složky státu	Do dvou dnů po odsouhlasení sumáře kapitoly MF
Transfery	ročně	podklady k finančnímu výkazu pro hodnocení plnění rozpočtu organizační složky státu	Do dvou dnů po odsouhlasení sumáře kapitoly MF

Další úkoly odboru ekonomiky a provozu v roce 2008, které vyplývají z vyhlášky MF č. 419/2001 Sb., o rozsahu, struktuře a termínech údajů předkládaných pro vypracování návrhu státního závěrečného účtu a o rozsahu a termínech sestavení návrhů závěrečných účtů kapitol státního rozpočtu v platném znění jsou:

Činnost	Termín	Obsah	Způsob vyřízení
ISPROFIN	realizováno	Vložení vstupních dat do ISPROFIN obsahující skutečné čerpání výdajů na financování akcí reprodukce majetku	Zaneseno do systému ISPROFIN
Sumáře účetních a finančních výkazů	realizováno	Sumáře účetních a finančních výkazů za rok 2007 včetně komentáře a přílohy Fin 2-04 U + data v el. podobě	Předáno MF
Sestava 504U	realizováno	Plnění závazných ukazatelů státního rozpočtu	Předáno MF
Hodnotící zpráva včetně tabulkových příloh	realizováno	Hodnotící zpráva o finančním hospodaření, koncept návrhu průvodní zprávy závěrečného účtu, tabulkové přílohy	Předáno MF
Návrh státního závěrečného účtu	realizováno	Návrh státního závěrečného účtu	Předáno MF, NKÚ, ČSÚ

Další úkoly odboru ekonomiky a provozu v roce 2008 jsou:

Činnost	Termín	Obsah	Způsob vyřízení
Návrh rozpočtu na rok 2009 a střednědobý výhled	realizováno	navýšit rozpočtové prostředky v maximální možné míře při dodržení platné legislativy – rok 2009 navýšit o 734 tis. Kč na částku 180 485 tis. Kč, rok 2010 navýšit o 9 644 tis. Kč na částku 182 290 tis. Kč a rok 2011 navýšit tak, aby celková částka schváleného rozpočtu pro rok 2011 dosáhla výše 184 112 tis. Kč.	Předložit na MF
„Kapitolní sešit“ (na rok 2009)	31. října	postup prací na přípravě rozpočtu, návrh rozpočtu, výdaje na financování programu reprodukce majetku	Předložit na MF
„Kapitolní sešit“ (na rok 2009)	Bude upřesněn	Obhajoba „kapitolního sešitu“	Obhájit před finančním podvýborem PS PČR
„Kapitolní sešit“ (na rok 2009)	Bude upřesněn	Obhajoba „kapitolního sešitu“	Obhájit před ústavně právním výborem PS PČR
Inventarizace delimitovaného majetku	realizováno	Z důvodu hrubých majetkových nesrovnalostí zejména v objektu Havelkova je nutné zjistit skutečný stav veškerého majetku a závazků a ověřit, zda zjištěný skutečný stav odpovídá stavu delimitovaného majetku a závazků v účetnictví.	Provedení fyzické inventarizace majetku, přidělení inventárních štítků a zanesení majetku do systému GORDIC

Plán činnosti pro rok 2008

Část 2 - ÚSEK EKONOMIKY, PROVOZU A INFORMATIKY

Část B – Odbor informatiky a digitalizace

Hlavní a další úkoly

Odbor informatiky a digitalizace je výkonnou složkou Ústavu, která samostatně plní některé úkoly dané zákonem č. 181/2007 Sb., (digitalizace archivních dokumentů) a zabezpečuje správu a rozvoj informačních systémů Ústavu i Archivu.

Prioritou odboru informatiky a digitalizace je realizace jednotného konceptu informačních systémů Ústavu a Archivu a zajištění jejich bezchybného, efektivního a bezpečného provozu. Jedná se o zabezpečení běžného provozu osobních počítačů, serverů, síťové infrastruktury a služeb (počítačová síť, e-mail, weby www.ustrcr.cz a www.abscr.cz), zajištění bezpečnosti a zálohování dat, dále zabezpečení hlasové komunikace (pevné linky, mobilní telefony). Další prioritou je digitalizace archivních dokumentů a pokračování projektu Otevřená minulost, který vznikl ještě v působnosti Ministerstva vnitra ČR. Projekt by měl pokračovat ve spolupráci s Ministerstvem vnitra ČR a dalšími institucemi, na tento projekt je plánováno čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie. Integrovaný operační program pro období 2007–2013 počítá s financováním digitalizace vybraných datových zdrojů a tvorby nástrojů na zpřístupňování archiválií v rámci projektu Otevřená minulost.

Dalším úkolem je digitalizace archivních dokumentů a jejich zpřístupnění badatelům. Digitalizační linku provozuje oddělení digitalizace. Digitalizace probíhá ve dvou režimech:

- digitalizace jednotlivých archivních jednotek podle požadavků badatelů
- digitalizace ucelených souborů dokumentů (evidenčních pomůcek, celých archivních fondů apod.) podle požadavků Archivu

Prioritou pro tento rok je dobudování digitalizační linky po stránce technické i personální. V případě získání finančních prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie bude možné větší část digitalizace realizovat nákupem služeb od externích dodavatelů.

Důležitým úkolem je vytváření a doplňování evidencí, které usnadňují, resp. umožňují efektivní vyhledávání informací a archivních materiálů. Prioritou je převod evidenčních pomůcek (kartotéky, registrační a archivní protokoly) do elektronické podoby. Výsledkem bude jejich zpřístupnění všem pracovištím Ústavu a Archivu. Dalším úkolem oddělení rozvoje evidencí je vytěžování spisů a svazků.

Odbor informatiky a digitalizace

Oddělení správy a vývoje informatiky

Oddělení správy a vývoje informatiky zabezpečuje dle Organizačního řádu Ústavu ve spolupráci s externím dodavatelem plnění následujících úkolů:

- zajišťuje správu a vývoj informačních systémů provozovaných Ústavem a Archivem
- tvoří plán ochrany a zálohování dat
- zajišťuje technickou správu digitalizovaných dat
- spravuje webovou prezentaci Ústavu a Archivu (www.ustrcr.cz a www.abscr.cz)
- zajišťuje evidenci a inventarizaci výpočetní a komunikační techniky a programového vybavení
- zajišťuje správu síťové infrastruktury
- zajišťuje správu programového vybavení
- analyzuje potřeby rozvoje ICT
- ve spolupráci s externími dodavateli zajišťuje vývoj a implementaci programového vybavení
- ve spolupráci s externími dodavateli zajišťuje vývoj webových aplikací

Oddělení digitalizace

Oddělení digitalizace zabezpečuje plnění následujících úkolů:

- zajišťuje provoz digitalizační linky
- tvoří metodiky pro digitalizaci archivních dokumentů
- ve spolupráci s Archivem vykonává kontrolu procesu digitalizace s důrazem na efektivní využití techniky a lidských zdrojů
- realizuje převod archivních materiálů do elektronické podoby
- zajišťuje kontrolu digitalizovaných dokumentů
- ve spolupráci s oddělením rozvoje evidencí vytváří popis naskenovaných dokumentů
- zařazuje dokumenty do systému správy dokumentů

Oddělení rozvoje evidencí

Oddělení rozvoje evidencí zabezpečuje plnění následujících úkolů:

- zajišťuje aktualizaci údajů v informačních systémech provozovaných Ústavem a Archivem
- podle požadavků a potřeb Ústavu a Archivu zajišťuje vytváření elektronických evidenčních pomůcek
- zajišťuje vstup dat do evidenčních systémů
- zajišťuje verifikaci dat
- tvoří metodiky pro vytváření jednotlivých evidencí
- zadává požadavky na vývoj prostředků pro naplňování a využívání evidencí
- ve spolupráci s oddělením digitalizace zajišťuje propojení evidenčních pomůcek s digitálním archivem

Plán činnosti pro rok 2008

Část 3 – KANCELÁŘ ÚSTAVU

Hlavní a další úkoly

Kancelář Ústavu plní úkoly spojené s odborným a organizačním zabezpečením činnosti Rady Ústavu a vedoucích zaměstnanců Ústavu.

Prostřednictvím **oddělení agendy Rady Ústavu a ředitele Ústavu** zabezpečuje funkci sekretariátu Rady Ústavu a sekretariátu ředitele Ústavu. Dohlíží na realizaci usnesení Rady Ústavu a rozhodnutí ředitele Ústavu. Průběžně odpovídá za výkon spisové služby v Ústavu a vede centrální spisovnu Ústavu.

Oddělení legislativní a právní zpracovává návrhy právních předpisů v působnosti Ústavu a zabezpečuje jejich projednání v legislativním procesu. Zastupuje Ústav v jednání před soudy, poskytuje právní služby Ústavu. Vzhledem k zatím neobsazenému místu právníka Archivu poskytuje právní služby i Archivu. V případě potřeby zajišťuje pro Ústav externí právní služby.

Skupina personální zabezpečuje ve spolupráci s vedoucími zaměstnanci přijímání nových zaměstnanců, vede vnitřní systemizaci Ústavu a zpracovává podklady pro rozpočet platových prostředků Ústavu.

Prostřednictvím **tiskového mluvčího** svolává a organizuje tiskové konference, provádí monitorování informací sdělovacích prostředků týkajících se působnosti Ústavu a zajišťuje realizaci povinností Ústavu vyplývajících ze zákona č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím. Zodpovídá za aktualizaci obsahu internetové stránky.

Jedním z hlavních úkolů pro rok 2008, ve kterém zahájil Ústav svou činnost, je příprava podkladů k podepsání dohod o vzájemné spolupráci s partnerskými institucemi v zahraničí.

Na základě schváleného plánu činnosti Ústavu koordinuje účast a prezentaci Ústavu na výstavách, konferencích, veletrzích apod. a současně propaguje činnost a projekty Ústavu.

Ve spolupráci s odborem informatiky a digitalizace a úsekem zkoumání totalitních režimů spravuje a aktualizuje internetové stránky Ústavu. Nová podoba internetové stránky byla zahájena 17. března 2008. Jejím cílem je umožnit moderní interaktivní přístup široké veřejnosti k prezentaci činnosti Ústavu a výsledků zkoumání doby nesvobody a komunistické totalitní moci.